

Multilingval lyrik i fremmedsprogs- undervisningen

Af Juljana Gjata Hjorth Jacobsen, adjunkt i tysk, ph.d., Læreruddannelsen i Aarhus, VIA University College

Denne artikel stiller skarpt på anvendelsen af multilingval lyrik i en interkulturelt funderet fremmedsprogsundervisning og peger på potentialet af dette litterære fænomen som både *medium* og *modus*. Med afsæt i tre flersprogede digte illustreres det, hvordan arbejdet med multilingval lyrik kan: 1) skærpe elevernes *sproglige opmærksomhed*, 2) øge deres *kulturforståelse*, 3) inspirere eleverne til selv at *generere sprog og betydning* ved at skabe deres egne multilingvale digte. Multilingval lyrik kan således bidrage både kreativt og produktivt samt sprog- og kulturbevidstgørende til fremmedsprogsundervisningen.

Hvad er multilingval lyrik?

Multilingval lyrik er flersprogede digte, altså digte, som består af elementer fra to eller flere sprog. Det er dog ikke kun optræden af flersprogede eller intersproglige elementer eller strukturer, men også og især dynamikken mellem dem, der gør multilingval lyrik til en unik litterær genre. Selv om multilingval litteratur kan spores tilbage til middelalderen og renæssancen, er den i høj grad et symbolsk udtryk for globaliseringen i det 20. århundrede, som er præget af udviklingen af transport- og kommunikationsmidler samt eskalerende kontakt mellem sprog og kulturer (Knauth, 2004; 2010).

Hvorfor inddrage multilingval lyrik i en fremmedsprogs pædagogisk kontekst?

Multilingvale digte tilbyder et potentiale for fremmedsprogsundervisning, for de fungerer både som *medium* og *modus*. Multilingval lyrik er et *medium* – et poetisk og æstetisk formidlingsmiddel, der kommunikerer et bestemt og fortolkeligt indhold via dynamikken mellem flere sprog. Og dette flersprogede indhold kan bane vej for en anden form for træning af målsproget, som sættes i et flersproget perspek-

tiv, fordi det multilingvale digt tilbyder en synlig og naturlig sammenligning af sprog. En sådan pluralistisk tilgang til fremmedsprogsundervisning ved at inddrage flere sprog (Daryai-Hansen, 2018) kan bidrage til at gøre eleverne fortrolige med det nye målsprog, som de er ved at lære. Digtet *Chant song* i denne artikel illustrerer eksempelvis muligheden for at træne elevernes fransk ved at forbinde det med engelsk, der er et fremmedsprog, som de fleste elever vil være mere fortrolige med end fransk.

Som medium byder det multilingvale digt også muligheder for at diskutere sprogvvalg og deres betydning. Dette gælder både i den poetiske tekst og i forhold til den historiske og kulturelle kontekst. For bag de sproglige valg i et multilingvalt digt ligger ikke kun digterens stilistiske og æstetiske virkemidler, fx rim, gentagelse, billedsprog etc. Litterære værker forank-

res samtidig i bestemte historiske og kulturelle kontekster, og de afspejler dermed bestemte dilemmaer, udviklinger og agendaer og kan repræsentere bestemte visioner og tendenser i tid og rum. Sprogvælget samt sprogenes med- og modspil i multilingvale digte kan dermed være med til at åbne vejen til kulturforståelse og interkulturel kommunikation. Digtet *the flag* formidler fx en kritisk forståelse af nationalflaget og flagbrugen i en tysk kontekst gennem samspillet mellem tysk og engelsk, der karakteriserer digtet.

Multilingval lyrik er således et formidlingsmedium, der ved at fusionere sprog skaber et unikt indhold. Men multilingval lyrik kan også benyttes som en *produktiv modus* i fremmedsprogsundervisningen. Multilingvale digte kan med fordel fungere som en teknik til at producere sprog på en meningsfuld og kreativ måde for eleverne. Efter først at have skabt en forståelse for det multilingvale digts karakteristika, fx form, rim, rytme, sprog- og ordvalg, billedsprog, stemning etc., kan eleverne opfordres til at lade sig inspirere af multilingvale digte som udgangspunkt for deres eget skriftlige arbejde. Særligt interessant er her at bemærke, hvilke multilingvistiske valg eleverne træffer ud fra deres egne sproglige repertoarer og præferencer, hvordan de sammensætter sprog i deres poetiske tekst, og hvilke nye betydninger der opstår i kraft af disse valg.

Tre funktioner af multilingval lyrik

I det følgende gives der gennem tre eksempler på multilingvale digte bud på tre særlige funktioner, som multilingval lyrik kan have i fremmedsprogsundervisningen. Ud over de to fransk- og tyskrelaterede eksempler inddrages et multilingvalt digt (She) på engelsk og spansk, hvor både form og indhold kan kvalificere den produktive skrivefase i spanskundervisningen.

1. Skærpet sproglig opmærksomhed

Digtet *Chant song* (1949) tilhører genren chanson. Det er skrevet af den franske pop-lyriker og tekstforfatter Jacques Prévert og består af flere vers på fransk og engelsk (herunder gengivet i forkortet version). Sprogene virker harmoniske og komplementære hinanden via oversættelse (*moon-lune / chant-song / children-enfant / rêve-dream / rivière-river / mer-sea / time-temps*), fonetisk kontrast (*rivière-river- rêveur / t'aime-time-temps-tant*) og legende sprogkombinationer (*mer-sea*).

Chant song (1949)

Moon lune
chant song
rivière river
garden rêveur
petite house
little maison
[...]
Moon lune
chant song
rivière river
garden river
rêve dream
mer sea
[...]
Oh flower girl
children enfant
oh yes je t'aime
je t'aime tant
t'aime tant
time temps
time temps
time temps
time temps
et tant et tant
et tant et tant...
et temps

Arbejdet med *Chant song* kan skærpe elevernes sproglige opmærksomhed, når de identificerer og reflekterer over de lingvistiske, skriftvisuelle, fonetiske og semantiske paralleller og kontraster mellem fransk og engelsk og eventuelt andre sprog, eleverne kender til. Digtets potentiale består i dets unikke enkelhed skabt af sprogenes harmoniske symbiose. I denne enkelhed ligger en livskraftig appel til kærlighed og en tidsbundet nostalgi.

Gardar Eide Einarsson: *Untitled (Flagwaste)*, 2015.

Foto: Vegard Kleven. Galleri: Nils Stærk.

2. Øget kulturel forståelse

Digtet *the flag* (1983) af den østrigske lyriker, forfatter og oversætter Ernst Jandl inddrages her som et eksempel på multilingval lyrik, hvor tysk indgår. Jandl er kendt for sine eksperimentelle digte, fx *Konkrete Poesie* – visuelt og akustisk. Han eksperimenterer også med multilingvale digte, hvor han mobiliserer flere sproglige ressourcer for at skabe og kommunikere mening. I digtet *the flag* bruger Jandl tysk og engelsk for at problematisere den sproglige og symbolske kode *flag*.

The flag (1983)

a fleck
on the flag
let's putzen

a riss
in the flag
let's nähén
where's the nadel

now
that's
getan
let's throw it
werfen

into a dreck
that's
a zweck

Det nationale symbol, *flaget*, problematiseres på et moralsk plan båret af tyske begreber: *fleck* (plet), *riss* (rift), *dreck* (skidt). En receptionsæstetisk

læsning af digtet kan eksempelvis føre til den vigtige fortolkning, at skylden er afsløret en gang for alle. Illusionen om flaget som et uskyldigt symbol, der bruges til at fejre og bibeholde traditioner, tilføjes en rift. Michael Billig beskriver flaget – som et blandt flere nationalsymboler – som udtryk for banal nationalisme; en nationalisme, der knytter sig til etablerede nationer, og som ofte opleves og praktiseres blindt, fordi den er rodfæstet i de kollektive daglige, tilsyneladende uskyldige rutiner og velkendte praksisformer som flaget, der blafrer i luften (Billig; 1999, 5-7). Jandls multilingvale digt appellerer således til en bevidstgørelse omkring en ukritisk opfattelse af flaget som symbol.

Digtet *the flag* ville ikke have samme effekt i en monolingval formidling. Det er netop det dynamiske kodeskift mellem de to sprog, der gør teksten handlekraftig og dens kritik tydelig. Dette gælder ikke kun (mis)brugen af det tyske flag, men ethvert flag – også det tilsyneladende uskyldige britiske eller amerikanske flag med pligten eller magten til at redde andre. Den flersprogede symbiose skabes især med linjerne *let's putzen*, *let's nähén*, *let's werfen*, som inviterer læseren ind i en multilingval fælles handling, hvor sameksistensen af sprogene yder et fælles bidrag til læserens forståelse af flaget og dets brug. Symbolikken i sprogenes med- og samspil tydeliggør og skærper Jandls kritiske budskab.

3. Individuel og fælles kreativ sprog- og betydningsskabelse

Multilingvale digte kan fungere som en stilladserende skabelon for elevernes eget kreative arbejde. Afhængig af tekstens sværhedsgrad – og lærerens mod og nysgerrighed i forhold til at eksperimentere – kan eleverne genfortolke multilingvale digte ved at efterligne digtets form og erstatte bestemte ord og udtryk med andre sprog- og ordvalg. Digtene kan også forlænges og videreudbygges eller forfattes på ny.

Chant song præsenterer sådan en mulighed for at (gen)skabe linjer bestående af to ord på to forskellige sprog inden for et undervisningsrelevante emne. Her kan der desuden bygges mere på via tilføjelse af et tredje og fjerde sprog. Eleverne kan gå på opdagelse i oversættelsesprocessen, skabe fonetiske og semantiske kontraster og ligheder, lege med sprogkombinationer og skabe deres egne unikke digte, som afspejler de sproglige kombinationer, der giver mest mening for dem.

I digtet *the flag* kan eleverne prøve kræfter med selv at følge den syntaktiske struktur *let's + infinitiv (let's putzen)* og dermed forlænge Jandls digt. Ud over den sproglige produktivitet kan man her især lægge mærke til de nye betydninger, eleverne herigennem genererer, og hvilke holdninger og forståelser eleverne herigennem udtrykker med hensyn til flaget som nationalsymbol. Læreren kan stilladserer med flere eksempler, vise nysgerrighed og åbenhed i forhold til elevernes eksperimenter og således skabe grobund for en sprogudviklende diskussion.

I en spansk kontekst kan man med fordel tage udgangspunkt i Chicano/a-litteraturen, som er skrevet af mexicanske forfattere i USA. Det multilingvale digt *She* (1977) af Sergio Elizondo beskriver en kvindes daglige aktiviteter på både engelsk og spansk. Digtet kan undersøges både på et sprogligt og indholdsmæssigt plan, fx ved at identificere hvilke ord der formidles på hvilke sprog, og hvilken betydning disse valg har for forståelsen af tekstens helhed. De fysiske handlinger, som det lyriske *hun* gennemfører, formidles på engelsk: *she speaks, raps, reads, sits English and she works, drives, runs in English*; andre aktiviteter associeret

med forståelse og følelser formidles omvendt på spansk: *quiere, sueña, piensa, juega, siente, hace cariños en español* (Mayr-Hueber, 2016). Digtet kan således åbne for en interkulturel diskussion af, hvordan læring af et fremmedsprog kan være et såvel identitetssøgende som identitetsskabende projekt.

She (1977)

She,
She speaks English,
She raps English,
She reads English,
She sits English,
Pero quiere en español.
Sueña en español,
piensa en español,
va a la church en español.
Juega en español,
works in English,
siente en español,
drives in English
hace cariños en español,
runs in English...
se mece en las curvas
de sus pasos en español,
Mira, ¡Ay!, Mira en español.
Duerme, duerma chula,
únicamente en español.

Digtet *She* kan fungere som afsæt for at lade eleverne identificere aktiviteter, de selv foretager sig i og på forskellige sprog i deres liv. Læreren kan fx stilladserende spørge, hvilke rutiner, daglige aktiviteter og handlinger der knyttes til forskellige sprogvvalg og -rækkefølger, i kontakt med hvem, hvornår og hvorfor. Gennem denne proces kan eleverne bevidstgøres om egne sprogvvalg og sprogbrugspraksisser i deres hverdagsliv, hvor sproget skaber både individuelle og kollektive betydninger. Strukturen og indholdet i digtet *She* kan således inspirere sprog-lærere og elever til at gå på sproglig, æstetisk og identitetsmæssig opdagelse.

Afrunding

Det har været artiklens ærinde at pege på potentialet i multilingvale digte som medium og modus, der kan invitere og inspirere til et meningsfuldt og kreativt arbejde med sprog og kulturforståelse i en interkulturelt funderet fremmedsprogundervisning. I modsætning til monolingvale tekster opererer multilingvale digte med både bestemte og ubestemte sproglige og kulturelle koder; de bevæger sig mellem definerbare og udefinerbare sproglige og kulturelle grænser, og de peger dermed på bevidste og ubevidste individuelle og kollektive sprog- og kulturbundne praksisser. Lærere og elever kan bruge flersprogede digte til at identificere og diskutere disse synlige og usynlige sproglige og kulturelle koder, grænser og praksisser og herigennem skabe nye forståelser ved mobilisering af deres sproglige kapital.

Referencer:

- Billig, Michael (1999): *Banal Nationalism*. Sage Publications
- Daryai-Hansen, Petra (2018): *Flersprogethedsdidaktik i fremmedsprogundervisning*, i: P. Daryai-Hansen et al.: *Fremmedsprogdidaktik. Mellem fag og didaktik*. Hans Reitzels Forlag. 29-44
- Jandl, Ernst (1983): *falamaleikum. gedichte und bilder*. hermann lucherhand verlag
- Knauth, Alfons K. (2010): *Literary Multilingualism I: General Outlines in the Western World*. i: *Sharing Knowledges for Preserving Cultural Diversity*. vol. 2. 146-169
- Knauth, A. (2004): *Weltliteratur: von der Mehrsprachigkeit zur Mischsprachigkeit*. i: M. Schmitz-Emans (red.): *Literatur und Vielsprachigkeit*. Synchron. 81-110
- Mayr-Hueber, Maria Magdalena (2016): *Speaking in Two Voices: Mehrsprachige Gedichte im Fremdsprachenunterricht*. i: B. Hinger (red.): *Zweite "Tagung der Fachdidaktik" 2015. Sprachsensibler Sach-Fach-Unterricht*. Innsbruck University Press. 191-229
- Prévert, Jacques (1949): *Spectacle*. Gallimard

